

เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ:
กรณีศึกษาการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน

นางสาวอัญชลี แสนสุขโชติ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY:
STUDY ON ASEAN-CHINA FREE TRADE AGREEMENT

Miss Unchalee Sansukchot

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

492022

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ:

กรณีศึกษาการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน

โดย

นางสาวอัญชลี แสนสุขโชติ

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา

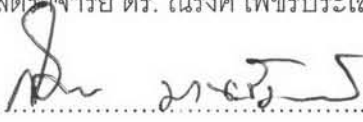
รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. โสติดิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สามารถ เจียสกุล)

+

อัญชลี แสนสุโขติ : เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน. (INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY: STUDY ON ASEAN-CHINA FREE TRADE AGREEMENT) อ. ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ 226 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีสมมติฐานว่าแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศมีนัยยะต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างสำคัญ โดยเลือกกรณีศึกษาการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน หรือ ASEAN-China Free Trade Agreement ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy) มาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่าการค้าเสรีสามารถเป็นได้ทั้งเครื่องมือทางเศรษฐกิจ และเครื่องมือทางการเมือง ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความตกลงเขตการค้าเสรีสะท้อนให้เห็นว่าองค์การการค้าโลกถือเป็นชัยชนะของความเชื่อฝังเสรีนิยม แต่ประสพภาวะชะงักงันจากแนวคิดการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติและการปกป้องทางเศรษฐกิจ

ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับจีนไม่เพียงแต่เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์และความสำคัญของแต่ละฝ่ายในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่ยังได้รับอิทธิพลจากการเมืองระหว่างประเทศให้เกิดการรวมกลุ่มกันด้วย อีกทั้งความตกลงฯ ดังกล่าวยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงท่าทีบทบาทและยุทธศาสตร์ของประเทศต่างๆ ในเวทีโลก ทั้งประเทศร่วมภูมิภาคเอเชีย/เอเชียตะวันออกเฉียง คือญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ รวมไปถึงประเทศอื่นๆ ได้แก่ อินเดีย ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ รวมไปถึงบทบาทของมหาอำนาจนอกภูมิภาคอย่างสหรัฐฯ เพื่อรักษาอำนาจเชิงสัมพัทธ์ของประเทศตนไว้ในเวทีโลก

ผลการศึกษาทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ถึงแนวคิดการค้าเสรีในบริบทเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ การบริหารความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของจีนและอาเซียน การเคลื่อนไหวของประเทศอื่นๆ จากความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน และทิศทางการทำเอฟทีเอของโลกในอนาคต

สาขาวิชา...เศรษฐศาสตร์การเมือง.....ลายมือชื่อนิสิต..... อัญชลี แสนสุโขติ
ปีการศึกษา.....2549.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4685984229 : MAJOR Political Economy

KEY WORD: ASEAN-CHINA /FREE TRADE AGREEMENT /INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY

UNCHALEE SANSUKCHOT: INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY: STUDY ON ASEAN-CHINA FREE TRADE AGREEMENT. THESIS ADVISOR: SOMPOP MANARUNGSAN, PH.D., ASSOC.PROF., 226 pp.

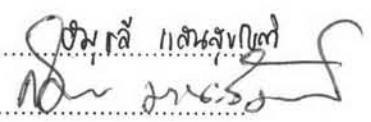
The hypothesis of this thesis is that the International Political Economy framework is significant in understanding the process of international relations. This hypothesis will be tested through a case study of the ASEAN - China Free Trade Agreement negotiations. The study will be analyzed under the International Political Economy framework.

The study found that free trade can be both an economic and political instrument. It is also an important instrument in the process of international relations. The Free Trade Area agreement reflects the victory of the World Trade Organization and hence the victory of liberalism. However the preservation of national interests and economic protectionism can still slow down the process.

The ASEAN – China Free Trade Agreement not only resulted from the history of relations between ASEAN and China, and the importance of today's dialogue between ASEAN members and mainland China; however it is also influenced by the wider field of international politics. Furthermore, this agreement led to changes in attitudes, roles and strategies of the different countries in order to protect their relational power in the world fora. This is true especially for Japan and Korea as the Asia/East Asia, as well as for other countries such as India, Australia, New Zealand, and the world's great power like the United States of America.

The results of the study enables an analysis of the free trade concept within the international political economy framework, the management of China and ASEAN's political-economic relationship, other countries' strategic movement in reacting to the ASEAN – China FTA agreement, and the world's Free Trade movements in the future.

Field of study...Political Economy.....	Student's signature.....
Academic year 2006.....	Advisor's signature.....

The image shows two handwritten signatures in Thai script. The top signature is for the student, and the bottom signature is for the advisor, Sompop Manarungsan.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สมภพ มานะรังสรรค์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำปรึกษา ข้อชี้แนะ และช่วยตรวจแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของอาจารย์

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ และรองศาสตราจารย์ สามารถ เจียสกุล ที่ได้ให้แนวคิด คำชี้แนะแก่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตั้งแต่สอบโครงร่างวิทยานิพนธ์กระทั่งเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณคุณจิตติมา นาคมนิ นักวิชาการพาณิชย์ 5 กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ผู้เป็นทั้งพี่ เพื่อน และเป็นผู้ช่วยเหลือหาข้อมูลต่างๆ ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจ คอยถามไถ่ และช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ตลอดมา

และสุดท้าย ข้าพเจ้าขอขอบคุณบุคคลที่สำคัญที่สุดในความสำเร็จครั้งนี้ คือบิดา นายชำนาญ แสนสุขโชติ และมารดา นางลินทร แสนสุขโชติ ที่เป็นแรงบันดาลใจ ให้ข้อคิด การดำเนินชีวิต คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนทุกด้านมาโดยตลอด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานการศึกษา.....	17
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	17
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	18
1.5 กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	18
1.6 วิธีดำเนินการศึกษา.....	19
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	19
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
2.1 แนวคิดและทฤษฎี.....	20
2.1.1 แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ.....	20
2.1.2 แนวคิดพาณิชย์นิยมหรือแนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจ.....	27
2.1.3 ทฤษฎีเสรีนิยม.....	29
2.1.4 ทฤษฎีมาร์กซิสม์.....	33
2.1.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดในมุมมองด้านการค้าระหว่างประเทศ.....	35
2.2 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.2.1 ด้านการเมืองและความมั่นคง.....	37
2.2.2 ด้านเศรษฐกิจ.....	38
2.2.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	41
3 นโยบายการค้าเสรี.....	44
3.1 ภูมิหลังของการค้าเสรี.....	46
3.2 ความหมายและลักษณะสำคัญของความตกลงเขตการค้าเสรี.....	50
3.3 นโยบายการค้าเสรี.....	53

บทที่	หน้า
3.4	นัยยะทางเศรษฐกิจการเมืองของนโยบายการค้าเสรี..... 54
3.4.1	นโยบายการค้าเสรีกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ..... 55
3.4.2	นโยบายการค้าเสรีกับผลกระทบทางการเมือง..... 59
4	ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างอาเซียน-จีน..... 67
4.1	ภูมิหลังและพัฒนาการความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างอาเซียน-จีน.. 67
4.1.1	ยุคบรรณาการ-สงครามเย็น..... 67
4.1.2	จีนและอาเซียนในปัจจุบัน..... 69
4.2	นโยบายการค้าและการต่างประเทศของจีนและอาเซียน..... 73
4.2.1	นโยบายการค้าและการต่างประเทศของจีน..... 73
4.2.2	นโยบายการค้าและการต่างประเทศของอาเซียน..... 77
4.3	กระบวนการเจรจาและสาระสำคัญของเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน..... 84
4.3.1	ข้อริเริ่มการเจรจา..... 84
4.3.2	ขอบเขตการเจรจา..... 85
4.3.3	สาระสำคัญของความตกลง..... 87
4.3.4	การบังคับใช้ความตกลง..... 88
5	เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศของเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน..... 90
5.1	บทบาทขององค์การการค้าโลก..... 91
5.2	ท่าทีของจีน..... 92
5.3	บทบาทของอาเซียน..... 101
5.4	การรวมกลุ่มเชิงภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียง..... 109
5.5	ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ญี่ปุ่น-เกาหลีใต้..... 116
5.6	บทบาทของญี่ปุ่น..... 120
5.7	บทบาทของเกาหลีใต้..... 126
5.8	ผลกระทบต่อไต้หวัน..... 128
5.9	บทบาทของอินเดีย..... 129
5.10	ท่าทีของออสเตรเลียและนิวซีแลนด์..... 132
5.11	ท่าทีของสหรัฐอเมริกา..... 133

บทที่	หน้า
6 บทสรุปและวิเคราะห์.....	138
6.1 บทสรุป.....	138
6.2 บทวิเคราะห์.....	147
6.2.1 แนวคิดการค้าเสรีในบริบทเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ.....	147
6.2.2 การบริหารความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของจีน และอาเซียน.....	149
6.2.3 การเคลื่อนไหวของประเทศอื่นๆ จากความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน..	154
6.2.4 ทิศทางการทำเอฟทีเอในอนาคต.....	156
รายการอ้างอิง.....	158
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	170
ภาคผนวก ข.....	176
ภาคผนวก ค.....	202
ภาคผนวก ง.....	215
ภาคผนวก จ.....	218
ภาคผนวก ฉ.....	220
ภาคผนวก ช.....	222
ภาคผนวก ซ.....	223
ภาคผนวก ณ.....	225
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	226

สารบัญตาราง

บทที่	หน้า
ตารางที่ 1.1 มูลค่าการลงทุนทางตรงสู่อาเซียนแยกรายประเทศ (พ.ศ. 2538-2546/ ค.ศ.1995-2003).....	5
ตารางที่ 1.2 อาเซียนส่งออกไปจีน.....	9
ตารางที่ 1.3 อาเซียนนำเข้าจากจีน.....	9
ตารางที่ 1.4 สถิติการส่งออกภายนอกอาเซียนสู่โลกแยกรายประเทศ (พ.ศ. 2539-2545/ ค.ศ.1996-2002)	10
ตารางที่ 4.1 วิธีการลดภาษีตามความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน.....	87
ตารางที่ 4.2 สูตรลดภาษี สำหรับจีนและอาเซียน 6 ประเทศ.....	87
ตารางที่ 5.1 การจัดทำความตกลงการค้าเสรีของจีน.....	98
ตารางที่ 5.2 การจัดทำความตกลงการค้าเสรีของอาเซียน.....	108
ตารางที่ 5.3 การจัดทำความตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น.....	123
ตารางที่ 5.4 การจัดทำความตกลงการค้าเสรีของสหรัฐฯ.....	135